

Agata Tomažič
Tik pod nebom

[Vsi dogodki in liki v besedilu so izmišljeni.]

Možakar bleščeče črnih las in olivne polti, ki je pred delikateso prodajal *Kralje ulice*, je bil za Metoda skoraj kot možiček iz vremenske hišice. Na njegovem prodajnem mestu ga namreč ni bilo najti vsak dan, kakšenkrat je stal tam in nevsiljivo ponujal časopis, spet drugič ga je zaneslo po samo njemu znanih poteh in prostor pred vhodom je bil prazen. In ker je Metodu njegova pojava, tako blagohotna v svojem brezupu in obenem ponosna v očitno nezavidljivem položaju, vzbujala nelagodje, si takrat, kadar ga je na poti v pisarno uzrl pred vrati prodajalne, ni obetal nič dobrega.

Brezdomec, čigar videz je neizpodbitno pričal o ekso-tičnih, po vsej verjetnosti bližnjevzhodnih koreninah, ostalim mimoidočim seveda ni predstavljal nikakršne grožnje. Cel ljubi dan je samo stal tam in molel predse revijo, morebitnega kupca pa vselej nagradil s spoštljivim kimanjem, ki ga je sčasoma nadgradil z okorno izrečenim »Hvala!«. Kot kakšen *butler*, treniran, da ustreže, in izurjen v uglajenosti, ki delodajalcem ne bo povzročala slabe vesti. Njegova vedrost je napeljevala na misel, da v tem, kar počne, kratko in malo uživa.

Ampak Metoda ni mogel preslepiti. Niti za hip ni nasedel in pomislil, da je bil prodajalec *Kraljev ulice* kadarkoli v svojem prejšnjem življenju služabnik. Ali da je tam, od koder je pobegnil, opravljal kakršnokoli fizično delo. Mnogo preveč negovane roke je imel za kaj takega, in če si ga opazoval dlje časa, ti ni ušlo, da je vsa njegova ustrežljivost narejena. Da gre zgolj za igro pretvarjanja, v katero je vpletel – in tega se ni dalo skriti – tudi ščepec tiste mešanice pokroviteljstva in cinizma, kakršno si dovolijo ljudje, ki vedo več. Saj Metod ni bil neumen. Že ko ga je videl drugič ali tretjič – in si v nasprotju z vsemi nadaljnjimi srečanji privoščil dolg pogled nanj – mu je bilo jasno, da tip samo pretkano igra svojo vlogo. Njegova nepremična drža, nedolžni nasmešek Mone Lize na obrazu – vse je kričalo o tem, da je presneto dobro preračunal, kako iz mimoidočih izvabiti kar največ kovancev. Glasno vsiljevanje brezdomskega glasila in sklicevanje na revščino ne delujeta, ljudje se počutijo napadeni in se prej užaljeno obrnejo stran, kot da bi segli v denarnico, to lekcijo je usvojil že davno. Metod je bil tudi prepričan, da čr nolasi možak zelo dobro *ve*, čigav nasmešek imitira. In da se lahko pohvali s solidnim poznavanjem Leonarda da Vincija in njegovega dela, pa tudi izumov, ki niso napredovali dlje od skic – to je bila vendar splošna izobrazba. Te je bil gotovo deležen tudi v delu sveta, iz katerega je izhajal, saj so tam vzniknile prve države in so izumili nepogrešljive reči, kot so monoteizem in namakalni sistemi in zakoniki; zdaj pa so od tam prihajale samo še slabe novice. Zato je bilo edino pаметno tiste kraje zapustiti.

Metod bi dal roko v ogenj, da je bil njegov možiček iz vremenske hišice v prejšnjem življenju kakšen jedrski fizik, po možnosti v Pakistanu, in zato zagotovo član tamkajšnje elite. Pripadnik vrhnjega sloja prebivalstva, ki se mu – pod pogojem, da je še naprej kimal vodilnim – ni bilo bati za obstoj. Gotovo je stanoval v hiši, polni služinčadi. Sprehajal se je po vrtu, ki ga je vzdrževalo najmanj troje ljudi. V avtomobilu se je vozil na zadnjih sedežih, za volanom je bil osebni šofer. Vlaga, ki v poletnih mesecih bivanje v Islamabadu naredi skoraj neznosno, ni bila njegova skrb, saj je večino časa preživel v klimatiziranih prostorih. Pri čemer mu seveda ni bilo treba uravnavati temperature na stikalih; to so zanj počeli drugi, za to zadolženi rojaki.

Dokler ni imel nekega dne vsega dovolj. Dovolj mu je bilo suhega hladu klimatskih naprav, dovolj mu je bilo pogledov na šepajoče, umazane berače na ulicah in nadobudne, a siromašne fantiče na mestnih vpadnicah, ki so se ponujali, da za drobiž obrišejo vetrobransko steklo njegove limuzine. Saj jim tistih par kovancev ne bo spremenilo življenja, katerega tok je bil že vnaprej določen, on pa ni imel moči, da bi ga preusmeril. Dovolj mu je bilo oholih generalov, ki so na uradnih kosilih oblizovali nože in se jim ni sanjalo o Leonardu da Vinciju, zato pa so zelo dobro vedeli, kakšne tanke, letala in jedrske konice je treba nabaviti. Dovolj mu je bilo zamudnih kontrol pred vhodom v podzemni laboratorij, kjer je delal in ki je bil nadzorovan, kot bi tam varovali največjo skrivnost človeštva.

Nekega dne je vstal, se dal obriti in si postreči zajtrk kot ponavadi, sedel v avtomobil, pri enem od semaforjev nasul

otrokom beračem nekaj drobiža, nato pa med naslednjim postankom zaradi prometne konice meni nič tebi nič odprl vrata, pograbil aktovko in izstopil. Vlažna vročina, ki je buhnila vanj, ga je najprej skoraj ohromila, potem pa se je je navadil. V zvoku trobelj – ena v kakofoniji hupanja se je razlegala tudi izpod prstov njegovega osebnega šoferja – je preskočil ograjo, ki je ločevala pasove na avtocesti, in se prese-del v taksi. Čez dvajset minut je bil na letališču in čez nekaj ur v Evropi. Kako in zakaj se je nato znašel prav v Sloveniji, si Metod ni znal odgovoriti, a to je bilo pri vsem še najmanj pomembno. Glavno je bilo, da je Pakistanec zmogel pustiti za seboj vse – in tega ni bilo malo – in se podati na tuje zgolj z najnujnejšim: samim sabo in zavestjo, da se je odločil pravilno. Ker je spoznal, da je za svobodo včasih treba skreniti z uhojene poti in presekati vse vezi za sabo. Svoboda pa se začne tam, kjer se konča strah. Njegov pogum je bil tudi razlog, zakaj ga je Metod iz dna srca sovražil.

*

Po vseh pravilih bi se moral počutiti zmagoslavno. Po vseh pravilih žanra hollywoodske uspešnice. Zgodba bi šla neka-ko takole: glavni junak je bogat – no, recimo gmotno solidno preskrbljen za naslednjih petnajst let; mlad – okej, v tej panogi njegova mladost ni ravno izstopala; lep – ampak lepota je vedno v očeh opazovalca oziroma v njegovem primeru opazovalke, te pa očitno ni posebej ganila. Kakorkoli že, vsaj v prvih dveh točkah je ustrezal opisu. Glavni junak je torej že v mladosti (se pravi, ko je bil še bolj mlad) zapustil

svojo domovino, kjer je bil zatiran in zapostavljen, in se zdaj prvič vrača na kratek obisk. Zgodba bi bila torej nekakšen križanec med pravljico o grdem račku in najbolj premočrtnim udejanjenjem ameriških sanj. Kajti nova domovina je znala nagraditi junakov talent, pridnost in iznajdljivost, za transformacijo v laboda pa so deloma poskrbeli ameriški ortodonti. Zdaj je na pragu priznanja tudi tam, kjer so mu ga odrekli – v rojstnem mestu. Na drugem koncu sveta. Samo vprašanje časa je, kdaj se bo njegovih odlik zavedela tudi ona, ki ta čas še daje vtis, da je ne zanima. Ampak si bo premislila in priletela za njim. Igrala bi jo Catherine Zeta-Jones – v mladih letih, seveda. Ali pa mogoče Jennifer Lawrence – pod pogojem, da bi imela črne lase kot v *Igrah lakote*. Njega bi, o tem ni dvomil, igral Ashton Kutcher.

Že na prvem letališču v Evropi, kjer bi prestopil, bi nalezl na znanca iz mladosti. Sošolca iz osnovne šole, pod čigar pestmi se je nekoč zdrobil njegov nos. In ki je že v šestem razredu povabil v kino najlepšo sošolko, ki je bila vseč tudi njemu, vendar si ji tega ni upal pokazati. Razredni pretepač je zdaj precej postaran in nasploh daje vtis bednika. Za povrh je zamudil let, in ker je brez prebite pare, si nima s čim plačati letalske vozovnice. Na vsak način si želi še isti dan poleteti proti domu, zato prepričuje zemeljsko stevardeso, naj se mu dovoli vkrcati na letalo. Zaman, mladenka se ne da, neizprosno odkimava in z ledenim glasom pojasnjuje, da ne sme prekršiti pravil. Sošolec je vse bolj obupan, dekletu za okencem začne nekako ponesrečeno mežikati in jo bebavo zapeljevati, kar se izkaže za še bolj zgrešeno strategijo.

Mladenka poviša glas in naposled zagrozi, da bo poklicala varnostnike, ki ga bodo odstranili z letališča. Sošolec si v brezupu začne puliti lase, na robu joka je.

Potem se od nekod prikaže Ashton Kutcher, se pravi on. Znanca nagovori z vedrim glasom, v materinščini, in nesrečniku se po začetnem začudenju razjasni obraz. *Seveda, to si ti, saj se te spomnim!* In kot da olajšanje, da je naletel na rojaka, ki mu bo vsaj v duhovno oporo, ne bi bilo dovolj, Ashton Kutcher s plemenitim, čisto nič pokroviteljskim nasmeškom seže v žep, izvleče kartico in z njo pomaha predstavnici letalske družbe za okencem. Plačal bom vozovnico za svojega prijatelja, reče z mirnim, toplim glasom. Tako pokaže, da mu je vse odpustil. Njegova velikodušnost preplavi letališko stavbo in deklici, čeprav ne pozna predzgodbe, se obraz omehča, brez besed prikima in vse je urejeno. Malo se še pomenkujeta, v materinščini, kajti izkaže se, da so vsi trije rojaki, beseda da besedo in kmalu ugotovita, da sta bila z zemeljsko stevardeso v mladosti skoraj sosedata. Ali pa mogoče tudi sošolca? Sta se kdaj srečala v tisti delikatesi, kamor so kot mulci med glavnim odmorom za malico hodili po makovke s posebno salamo? Čisto mogoče. Najbolje, da se v prihodnjih dneh, ko se bo tudi ona vrnila v domovino, za hec enkrat dobila tam nekje in si kraj zločina ogledata na lastne oči. Ustnice se ji zaokrožajo v mamljivo čutne oblike, ko izgovarja vse tiste osmice, ki sestavljajo njeno telefonsko številko. Ashton Kutcher, se pravi on sam, seže v žep po najnovejši model iphona in jih pazljivo vtipka. Sošolec poklapano stoji zraven in leze v tla.

Na letalu sedita nedaleč narazen – Ashton mu je seveda nabavil vozovnico za poslovni razred, v katerem tudi sam vedno potuje. Sošolec tega ni vaje in razkošje, ki ga je ne nadejano deležen, ima nanj poguben učinek – nekako tako je taboriščnikom po letih stradanja v prvih dneh svobode neredko počil želodec, v katerega so zlakotnjeno basali vse, za kar so bili prej prikrajšani. Sošolec si namreč naroči vse alkoholne pijače, ki mu v poslovnem razredu pripadajo, in potem tik pred pristankom bruha. Stevardesa, še ena luštna črrolaska, nesebično priskoči na pomoč in mu pomoli papirnato vrečko. Potem pa še vlažno brisačo, ker je že prepozno. Ashton s svojega sedeža dve vrsti pred njim zaskrbljeno opazuje, kaj se dogaja. Tolikšna požrtvovalnost stevardeso gane, in ne mine prav dolgo, ko mu tudi ona recitira svojo telefonsko številko. Ženske imajo rade odgovorne, skrbne moške. Ashton si tudi to številko zabeleži, a globoko v srcu ve, da je ne bo nikoli poklical. Tako kot tudi prve ne. Da ne bi bilo nobenega dvoma, s kako načelnim junakom imamo opravka, ju še pred pristankom zbriše – in to kameri tudi nazorno pokaže.

Prav ko se nos letala dotakne tal, Ashton svoj iphone prestavi iz letalskega v navadni način in glej, kakšno naključje: ravno pravi čas, da prestreže klic od nje. Catherine Zeta-Jones v mladih letih ali pa Jennifer Lawrence. Mogoče Demi Moore? Ne, preširoka ramena ima, premalo ženstvenosti je v njej. Naj bo Jennifer Lawrence. Zaslon se razdeli na dva dela, v enem je Ashton, ki si, medtem ko se avion počasi ustavlja, tišči k ušesu slušalko, na drugem pa Jennifer.

Sprva ni točno videti, kje je, potem pa se njena podoba razširi čez zaslon in gledalec vidi, da je tudi ona v prostoru, kjer mrgoli ljudi; nekateri se gnetejo v vrstah pred okenci, drugi sedijo na nekakšnih sedežih ... Seveda, na letališču je, prav tistem, s katerega je malo prej poletel Ashton, in sporoča mu, da se odpravlja za njim, da se bo zdaj zdaj vkrcala na naslednje letalo, ker preprosto ne prenese misli, da bi bila ločena od njega. Da se mu opravičuje za vse neumnosti, ki jih je naredila, ko še ni vedela, kaj čuti do njega. Ker ga ljubi, dokončno in za vedno in na smrt, in hoče biti ob njem neprestano. Kamera nato spet pokaže Ashtona, ki se blaženo smehlja, stevardesi, ki je še malo prej upala, da bo tega fanta od fare lahko поблиže spoznala, pa se utrne solza.

Potem se vsi izkrcajo, ampak za sošolca to ne pomeni, da lahko zapusti letališko stavbo: policisti ga pridržijo, ker v njegovi prtljagi odkrijejo večjo količino marihuane. Ashton bi mu rade volje še enkrat pomagal, a to ni več v njegovi moči. Droga je zlo, reče in zmajuje z glavo – to je dober, vzgojen trenutek, kakršnih v hollywoodskih filmih ne sme manjkati! Potem se usede v čakalnico in čaka na naslednji avion, iz katerega bo izstopila ona. Skupaj se bosta napotila v deželo, ki je njega, se pravi Ashtona Kutcherja, že zamlada tako nesramno izpljunila. Poslej pa bo vse drugače!

Dobro, druga stevardesa in njena telefonska številka sta mogoče odveč. Pa tudi to s sošolcem je malo za lase privlečeno. Ampak vse ostalo ... bi se moralo zgoditi nekako tako. Vključno z njenim klicem. Predvsem pa bi se moralo po načrtu odvijati vse, kar je imelo slediti ...

Pa se je že začelo dokaj klavrno: o prvem letu ni vredno izgubljati besed, ker ga je skoraj v celoti prespal, ves zmačkan. J. se po tistem ni več javljala po nobenem od komunikacijskih kanalov, in ko se je na predvečer odhoda s kolegi dobil na poslovilni pijači, se je ta nenadejano zavlekla pozno v noč. Oziroma v jutro. Po dobrih dveh urah spanca je stežka razlepil krmežljave veke in še teže oddrdral taksistu, kam naj ga pelje. Še ko je bolščal v nalepko, ki jo je stevardesa nalepila na kovček, kar ni mogel verjeti, kam se odpravlja. »SFO – FRA – LJU«, je pisalo na njej.

V Frankfurtu se je najprej zbasal v kadilnico z najmočnejšimi cigaretami, kar se jih je dalo kupiti v letališki trafiki. Pokadil je dve, postalo mu je slabo. Česa močnejšega si ni upal tovoriti s seboj v kovčku na čezoceanskem letu. Potem je šel v kavarno na zrezek. Ura je bila pol sedmih zjutraj po lokalnem času. Deset do sedmih je zrezek s prilogo vred skožlal v straniščno školjko Villeroy & Boch. Še ves pomečkan in siv v obraz se je odplazil do izhoda A23, od koder naj bi čez poldrugo uro poletelo letalo proti Ljubljani. Sedel je k velikanski šipi, skozi katero je opazoval vzletanje in pristajanje letal. Vsaj sedem je bilo med njimi boeingov 777 z emblemom United Airlines, s kakršnim je priletel. Postalo mu je žal, da je. Zazdelo se mu je, da bi moral odleteti nazaj. Pogledal je na zaslon svojega iphona. Nobenih novih klicev, mailov, nobenih sporočil. Spet se je ozrl po letalih. Zgledal je letalce z oznakami Adrie Airways. Canadair Regional Jet. Nekaj podobnega so v Kaliforniji uporabljali za gašenje gozdnih požarov. Spreletelo ga je, da bo avion strmoglavil

in da bi storil bolje, če ne bi sedel vanj. Nenadna groza ga je držala do pol osmih, ko je šel drugič kozlat. Na izhodu A23 so napovedali vkrcavanje. Ljubljana. Pogledal je na telefon. Nič. Ubogljivo in resignirano se je postavil v vrsto. Bilo mu je vseeno, kaj se zgodi z njim. Zdelo se mu je, da je med potniki prepoznal sošolca iz osnovne šole, s katerim se je nekoč stregel in nato dobil ukor. Po krivici, kajti začel je sošolec, izzival ga je s svojimi standardnimi provokacijami, on pa ga je brcnil v piščal. Pretep se je končal tako, da je sošolec še nekaj dni šepal – gotovo se je pretvarjal –, on pa je imel razbit nos. In se ni pretvarjal.

Sošolec zdaj ni več šepal, bil je oblečen v strogo, sivo poslovno obleko, za sabo je z eno roko vlekel siv poslovni kovček s kolesci, z druge strani pa se je nanj obešala priku-pna blond mladenka. Na letalu je na srečo sedel dovolj daleč stran od njega, da si mu ni bilo treba razbijati še vedno razbolele glave s tem, ali je to resnično taisti človek, zaradi katerega je moral še cel mesec na nosu nositi obliž. Bil je pretujen, da bi vzel katerega od časopisov, ki so jih potnikom ponujali ob vstopu. Tik zatem mu je postalo žal, a je bilo prepozno. Stevardesa, ki jo je poprosil, naj mu ga prinese, je odkimala. Da je prav tega, ki ga hoče, že zmanjkalo, lahko pa mu prinese konkurenčnega. *Ne, hvala, tistega pa nočem.* Skomignila je v pišmevuhovski gesti. Naročil si je paradižnikov sok. Bil je postan in razredčen z vodo. Stevardesa, ki mu ga je postregla, je imela uvel obraz in z uniforme se ji je odparal gumb. Tam, kjer bi moral biti, je namesto njega štrlel vozle črnega sukanca. Moški, ki je sedel poleg njega, je bil

debel in je z delom tolšče okoli pasu segal na njegovo sedišče. Poleg tega je zaudarjal po znoju. Prav nič ni bilo, kot si je zamišljal, da bo. Nič zmagoslavnega.

Ko je prešel carino, je s kovčkom v roki za hip postal pred množico ljudi v letališki stavbi. Žene, mame, otroci, dedki in babice, nekateri so svojce pričakali celo s psi, ki so potem vzneseno skakali po prišlekih. V gruča so bili tudi vozniki s kartonastimi tablami z izpisanim imenom potnika, na katerega so čakali. Sranje, edina država na svetu, v kateri bi gostiteljem najbrž uspelo pravilno napisati njegovo ime: Ožbej Ključevšek. Strešice so se mu od nekdaj zdele prekletstvo in nepotrebna navlaka. Nekaj, s čimer se je rodil, na kar ni imel vpliva, pa bi moralo po naravnih zakonitostih z leti odpasti. Najbrž nekako tako kot pri labodih; izležejo se z neuglednim sivim puhom, ki ga nato zamenja lesketajoče se belo perje. In nekako tako kot s starši, glavnimi krivci za vsa nesrečna, neizgovorljiva imena tega sveta. Z njimi oziroma zaradi njih se rodiš, potem pa z leti postanejo odveč. Če ne odpadejo, jih moraš sam odstraniti. Postavil se je pod streho stavbe in med sukljanjem dima iz cigarete razmišljal, ali mu bo to naposled uspelo.

*

Odkar je bilo v delovnih prostorih z zakonom prepovedano kaditi, je Metod to počel samo za zaklenjenimi vrati. Pa še to samo zjutraj, prva cigareta s prvo kavo. Potem je odprl okno, ogorek skrbno zavil v plastično vrečko, jo zavozljal in odvrgl v kartonasto škatlo, na kateri je pisalo »Samo za

papir«. Ali v rumeni plastični zabojnik z napisom »Embalaža«. Včasih, kadar je imel posebno dober dan in se je dodobra odločil izkoristiti prednost svojega stanu, se je z zavozlano plastično vrečko sprehodil do hodnika, spotoma kakšnemu mimoidočemu sodelavcu namenil bežen vljudnostni nasmešek in PVC-culico kradoma potisnil v zeleno plastično vedro z napisom »Samo za organske odpadke«.

Vesetje, ki ga je ob tem občutil, je bilo dvojno: predstavljal si je zaposlene na deponiji, ki so prav zaradi takih, kot je on, obsojeni, da iz dneva v dan brskajo po kupih gnijočih olupkov, jabolčnih ogrizkov in posmrkanih robcev ter iščejo vsiljivce. Toliko let je že minilo, odkar so v mestni občini uvedli ločeno zbiranje odpadkov, pa jim meščanov še ni uspelo disciplinirati, da bi metali v zabojnike samo tiste vrste smeti, ki tja sodijo! Kot da ne bi hoteli sprevideti, da s tem pljuvajo v lastno skledo, da bi z ločenim zbiranjem odpadkov pomagali ohranjati okolje in čistočo planeta, za katerega vsakdo ve, da smo ga podedovali od naših prednikov in je naša dolžnost, da ga čim bolj neomadeževanega predamo potomcem. In prav v tem je bil kleč in drugi razlog za njegovo veselje: Metod *ni* imel otrok. Ta status mu je omogočal, da se je poživžgal na sortiranje smeti, kar je v njem vsakič sprožilo posebno radost.

Prišla je čisto nepričakovano, nekako v času, ko je nanj začela pritiskati tista tesnoba, ki se ji z vulgarnim publicizmom reče *kriza srednjih let*. Nekega dne, najbrž je bila to res stvar hipnega spoznanja, se je znašel pred zidom, za katerega je vedel, da ga nikoli ne bo mogel preskočiti. Pri tem mu

ni mogel pomagati niti avto, objekt poželenja iz mladostnih sanj, ki si jih je že pred leti uresničil. Prav tako ni mogel upati na karierno napredovanje, ker dlje od mesta, na katerega je prilezel, dlje od mesta odgovornega urednika osrednjega dnevnika, ni šlo. Prišel je do točke, s katere se bogataši ponavadi odženejo v politiko. Ker jim posel ne predstavlja novih izzivov in si ne morejo več zamisliti stvari, ki je ne bi mogli kupiti, se lotijo ljudi, za katere je znano, da imajo prav tako vsak svojo ceno. Ampak Metod ni bil bogataš, ljudi pa je, z vsemi njihovimi grotesknimi posebnostmi, ki kot da so se razkrile samo njemu, doživljal prej kot kuliso, in še zdaleč ne kot sredstva, s pomočjo katerih bi mu lahko uspelo seči dlje. Do ljudi je imel podoben odnos kot nekateri njegovi sodelavci v zori digitalne dobe do računalnikov: bili so tam in po sili razmer se je bilo treba naučiti rokovati z njimi, nikakršne želje pa ni imel, da bi se s kom od njih ukvarjal še doma.

Dom je bil zanj že od rojstva isti: predmestna vila, ki jo je podedoval od staršev. Umrla sta razmeroma mlada, in čeprav je bila njuna smrt v razmiku nekaj mesecev na neki način tragična, je bilo v njej nemalo praktičnosti – ni se mu bilo treba nikamor seliti. Na pragu svojih petdesetih je bil torej solidno preskrbljen. Škatlasta nemška limuzina je bila varno pospravljena v garaži, hiša se je ponašala z novim prepleskom nevpadljive barve in strešniki višjega cenovnega razreda, pohištvo v vseh prostorih je bilo okusno in funkcionalno, tiste stene, ob katerih se niso vzpenjali knjižni regali, so krasile umetniške slike. Za čistočo je skrbela čistilka, ki je nastopila delo takoj po smrti staršev in se je postarala

skupaj s hišo. Ampak žal se nje ni dalo obnoviti; bila je vse bolj slabovidna in površna, zato je Metod čedalje bolj intenzivno razmišljal, da bi jo zamenjal za mlajšo, tako kot se počenja z avtomobili.

Vse njegovo premoženje je bilo zloženo na zavarovalni polici in nenadna ujma ga ne bi mogla pognati na cesto. Lahko si je privoščil nakupovanje zunaj obdobja razprodaj in brez zbiranja točk na karticah zvestobe. Lahko si je privoščil razkošje anonimnega kupovanja z gotovino. Ampak pred prodajalkami v četrtnem Mercatorju še vedno ni mogel skriti, da je eden tistih samskih gospodov srednjih let, ki živijo pretežno od konzerv tunine, v katere pomakajo rezine že rahlo plesnivega kruha, od sadnih jogurtov in cigaret. V njihovih očeh je bil prejkone pomilovanja vreden lik. Tak, ki mu je za božič treba iz usmiljenja dati kakšen čokoladni bombon izpod pulta, saj bi sicer obstajala možnost, da ga ne bi nihče obdaroval, on pa bi se v osamljenosti odšel ulež na tire in tam počakal, da bi čezenj zapeljal brzovlak za Maribor.

Prodajalk ni mogel pretentati, saj so ga, pa naj se je na drugi strani pulta še tako trudil biti neopazen, nagonsko začutile. Ženske, ki z vljudnim nasmeškom pokorno vnašajo cene artiklov v blagajno in nato pazljivo vsujejo drobiž v dlan, vse to počno z zavestjo, da bijejo bitko, v kateri ni mogoče zmagati. Da ni več daleč dan, ko jih bo nadomestila avtomatska blagajna, one pa se bodo morale, kot še številne druge žrtve tehnološkega napredka, umakniti drugam. Odgovorni urednik osrednjega časopisa je imel z

blagajničarkami v četrtnem Mercatorju skupnega mnogo več, kot bi bil pripravljen priznati. Tudi zanj se je bližal dan, ko ga bo tehnološki napredek odplaknil. Skupaj z delovnim mestom in podjetjem, ki ga je pomagal oblikovati, bil zraven v letih, ko je od svojega predanega dela žel sadove, zdaj pa je, tako kot pri naravnem ciklu vsakega živega bitja, nastopilo obdobje odmiranja. In je bil edini pečat, ki mu ga bo s svojo prisotnostjo še lahko vtisnil, izbor glasbe na slovesu od tuzemskega obstoja. Kar je v jeziku časopisov pomenilo, da bo imel v najboljšem primeru čast napisati uvodnik za zadnjo izdajo. Da bo izbral besede, s katerimi bo na poslednjo pot počasne pozabe pospremil vse, kar je doslej bil in naredil. Potem pa bo, v ritmu jenjajočega rohnenja starih tiskarskih strojev, postopoma ugasnil še sam.

Težko bi, skratka, našli človeka, ki bi Metodu njegovo življenje zavidal. In to je bilo najhujše spoznanje, ki ga je zadelo malo po petdesetem rojstnem dnevu.

In ne samo da Metodu njegovega življenja nihče ni zavidal, še imena človeka, ki bi mu bilo zanj kaj posebej mar, Metod ne bi mogel izreči na izust. Tega razmisleka se je hočeš nočeš moral lotiti, saj ga je spreletelo še eno zoprno spoznanje: da je napočil čas, ko bo treba sestaviti oporoko. In ko je dopolnil število let, ki je bilo enako imenu njegove najljubše znamke cigaret, se še vedno ni domislil nikogar ...

*

Vsak dom ima vonj, le da ga zaznaš šele, ko se vanj vrneš po dolgi odsotnosti. Prej si vanj potopljen in z njim prepojen,

nikakor ne bi mogel povedati, po čem doma diši. Prepoznaš samo vonjave, v katere so oviti domovi drugih ljudi, h katerim prideš na obisk. Ožbej je bil dovolj dolgo zdoma, da je bilo zanj ob vrnitvi vse novo. Odkar je stopil z letala, je zelo jasno in dobro razločeval vse, kar se je ujelo v njegove nosnice. Svoj vonj je imelo turobno zimsko vreme nad letališčem, po letališki stavbi se je vrtinčil vonj domače kave iz avtomatov letališkega bifeja. Ko je vstopil v taksi, mu je v nos buhnil že davno pozabljeni vonj osvežilca zraka, ki ga je spominjal na otroštvo in na vožnje na morje v dedkovem avtu. Ni mu bil neprijeten. Toda ko je v naselju na obrobju mesta izstopil iz vozila, bi si najraje zatisnil nosnice, tako izrazit in z neprijetnimi spomini nabit je bil vonj po toplarni, ki je še vedno lebdel nad blokom, kamor je bil namenjen.

Hribček, po katerem so se mulčki iz okoliških blokov sankali, je bil od daleč videti kot človeško mravljišče. Mravljinci, oblečeni v živopisne bunde, so skorajda prekripli vzpetinico, gomazenje se je razlilo do vznožja in naprej. Eno samo veselje in razposajenost, kot na Unicefovih novoletnih čestitkah iz osemdesetih let. Samo ko si prišel bližje ... Kot bi si povečal digitalno fotografijo in jo razcefral na piksele, ki vse uničijo ... Skozi tanko snežno prevleko so mezele zaplate zemlje, hribček je bil nizek. Tako piškavo nizek, da se res ni splačalo vleči gor sani za en sam kratek švist navzdol, med katerim te je po možnosti še kdo pahnil s sedala in si se zvrnil v snežno brozgo, pomešano z blatom. In točno to se je tudi dogajalo: otroško veselje na snegu je miroljubno res samo na čestitkah, v resničnem svetu so se

še vedno prerivali in cukali in spotikali in kepali, najraje so vse to počeli z enim samim, ki so si ga izbrali enkrat za vselej.

Ožbeja, ki je dogajanje opazoval s potke v parku med bloki, je od vsega najbolj pretreslo spoznanje, kako majhen se mu zdi hrib zdaj. Oziroma kako majhen je bil že prej. Le da tega ni opazil. Ko odrasteš, je vse manjše kot prej. Piksli se združijo v sliko, drevesa se zrastejo v gozd, ki ga opazuješ le še od daleč. Povečave pa še vedno zmorejo razkriti, kar si med odraščanjem potisnil v stran in potlačil ...

Samo prvič se je zdrznil, ko mu je najstarejši od fantovske družine z dvorišča zaril ledeno kepo za vrat in potem še potisnil glavo v sneg. Potem se je zakrknil v nekakšno trmo, niti jokal ni več, čisto suhih oči je uporno zrl predse in čakal, da se bodo naveličali. Prej ali slej so se, ni bilo zabavno, če se ni upiral. Samo prvič je naredil napako in s silovitim tuljenjem na okna okoliških blokov priklical vse starše. Vse razen svojih. Prišel je dedek in jih mulcem prisolil par okoli ušes, Ožbeja pa odpeljal domov vsega zariplega – bolj od zamolklega tuljenja kot zaradi tega, ker so mu glavo malo pred tem potunkali v snežni kup. Saj tudi tulil ni, ker bi ga zares poškodovali in bi ga bolelo. Tulil je, ker se mu je zgodila krivica. Vsaj tako se mu je zdelo. Biti omavžan s snegom samo zato, ker se je na dvorišču pojavil v novi smučarski opremi, ki mu jo je kupila mama? Kje je tu pravica? Otroci so seveda razmišljali drugače: če so bile zanje dobre stare Toperjeve bunde, ki so jih nasledili od starejših bratov (ali, še huje, od sestra) in ki niso bile niti malo nepremočljive, zakaj bi se torej mali važič Ožbej bahal v novi,

inozemski? V njihovem ravnanju pravzaprav ni bilo nič posebno hudobnega. Navsezadnje tudi skobčevko, ki izkoristi odprta vrata kletke in poleti v svobodo, prosto živeče ptice skljuvajo, ker nagonsko čutijo, da s svojim vpadljivim perjem ne sodi mednje.

»Tožibaba!«, »Mevža!!«, so se drli za njim, ko se je naslednjič prikazal na dvorišču. »Reva, nimaš staršev, pa kličeš na pomoč dedka in babico!« je zaklical najstarejši. Najbrž je samo ponovil, kar je slišal doma. Ožbej se je delal, da ne sliši. »Kje imaš ata pa mamo, važič?« je izzival še naprej. »Špeckahla!!« se je zadržal še eden. Potem je od nekod priletela kepa. In še ena. Ožbej je stekel k vhodnim vratom v blok, a ni dosegel niti table z zvonci. Nekje na pol poti so ga podrli in zasuli s snegom. Zdaj je že vedel, kako se mora obnašati. In da se bo nekoč maščeval za vse to. Komurkoli že.

Tako priložnost je začutil, ko je na spletni strani dnevnika, ki ga je bral bolj iz mazohističnih vzgibov kot zavoljo zadostitve potrebi po obveščenosti, zasledil vest o njihovi akciji. »Drage bralke, dragi bralci! Že dolgo se poznamo. Nekatere spremljamo že od rojstva – vašega ali našega, ki je sovpadlo s koncem druge svetovne vojne. Že več kot šestdeset let vam prinašamo podobo doma in sveta, kakor jo vidi jo naši novinarji. Zdaj je napočila nova vojna, ki je ne moremo dobiti. V spopadu z novimi tehnologijami nihče ne more zmagati. Lahko pa vsi izgubimo. Naš časopis se je po spletu nesrečnih okoliščin, za katere nismo sami odgovorni, znašel v nezavidljivi finančni situaciji. Smo pred izbiro: počasno hiranje ali hiter konec. Razen če ... nam ne boste

pomagali. Vašo pomoč potrebujemo bolj kot kadarkoli. Na spletni platformi za množično financiranje zbiramo sredstva za obstanek. Vsak prispevek šteje, iz malega raste veliko ...» In tako naprej, do omembe konkretnih nagrad za konkretne zneske: »za 20 evrov dobite majico z emblemom našega časopisa«, »za 200 evrov umetniški posnetek našega fotografa s podpisom«. Kdor bo prispeval največ, bo za en dan postal »čisto pravi urednik in za objavo odbiral vesti po lastnem navdihu«. Če bo premogel količjak pisalnih veščin, pa se bo lahko celo podpisal pod uvodnik na prvi strani, je še pisalo. Vse je kupljivo, zakaj ne bi dobrotnik za nagrado dobil delčka zdaj že ovene in posušene vplivnosti, s katero se je včasih kitil ta časopis?

Spočetka si je prikrival, da to počne iz maščevalnosti. Dopovedoval si je, da se mu je ponudila imenitna priložnost za vrnitev. Po dolgem času bi se res spodobilo priti domov. Pogledat, kaj se je vmes zgodilo. Pozdravit dedka in babico, dokler sta še živa. Drugih prijateljev ni imel, preveč let je že minilo. Nekaj dni je razmišljal, potem se je prijavil. Med izpolnjevanjem spletnega obrazca ga je spreletelo – umestneje bi bilo reči, da si je naposled priznal –, kaj je pravi vzrok njegovega obiska. Ime, priimek, elektronski naslov, številka mobitela, kraj bivanja, državljanstvo, cel kup podatkov, ki nikomur niso koristili in so jih zbirali samo zato, da so jih zbirali. Drsel je proti koncu vprašalnika in polotila se ga je tista znana otrplost, tista groza, ki ga je vedno zaskočila iz zasede in ga pahnila daleč nazaj v otroštvo.

»Ime očeta, ime matere?«

Strogi pogled administratorke v šolskem dispanzerju ga je spravljal ob živce še bolj kot pozornost sošolcev. Postrojeni v spodnjicah in bosonogi, so kot nalašč vsi hkrati obmolknili in prisluhnili pogovoru.

»No, ime očeta in ime matere – si to pozabil izpolniti?«

Eden od sošolcev je bruhnil v smeh.

»Mir, otroci!« je zaklicala gospa, ki se ji je modra uniforma tesno oprijemala obilnega života in ji je tolšča na trebuhu tvorila tri kaskade, četrta, največja, pa so bile njene gromozanske prsi.

Ožbej se je zazrl v konice prstov na nogah. Nohti so mu od mraza pomodreli. Prestopil se je in razmišljal, ali bi jo zdaj lahko odnesel tako, da bi se delal gluhega. Malo verjetno, kajti pregled pri otologu je opravil ravnokar in izvid, kakopak brezhiben, je bil vložen v zdravstveno kartoteko. Zato je raje zamomljal materino ime.

»No, vidiš, saj gre,« se je bodrilno nasmehnila obilna gospa za mizo. »Kaj pa oče?«

»Oče je ...« Sošolci so se hihitali vse glasneje.

»Tišina!« je spet zaklicala ženska, nato pa se je s spodbudnim izrazom obrnila nazaj k Ožbeju.

»Oče je umrl!« je ta iznenada izstrelil. Tišina je bila nekaj časa spet popolna.

Tako je iznašel čarobno formulo. Delovala je ... no, vsaj pri odraslih. Praviloma so vsi spoštljivo utihnili in nehali drezati vanj. Če si je kdo še naprej drznil bezati iz njega tak docela nepomemben podatek, kot je ime očeta, in to samo zato, da bi zapolnil prazen prostor na nekem obrazcu, je

dovolil domišljiji, da je razprla krila. »Umrli je, v prometni nesreči, prejšnji teden,« je rekel. Ali pa: »Strlo ga je drevo, gozdar je bil.« Če je ravno bral kakšno pustolovsko knjigo, se je razlaga glasila takole: »Moj oče je mrtev. Ampak ne vemo, kje in kdaj je umrl, ker je bil nazadnje znanstvenik na mednarodni raziskovalni postaji na Antarktiki. Niso nam še poslali mrliškega lista.«

Nekoč ga je uradnica na izpitnem centru za vozniško dovoljenje s svojim vsiljivim vrtanjem tako iztirila, da ji je povedal tole: »Moj oče se je kmalu po mojem rojstvu odselil v Ameriko in si zelo želel postati astronaut. Ker je bil že prestar, ga niso sprejeli, uspelo pa se mu je izšolati za raketnega mehanika. Potem se je nekoč napil in obležal v notranjščini rakete do naslednjega jutra, ko je bila na sporedu izstrelitev. Imel je smolo, to je bil Challenger. Napišite, da mu je bilo ime Janez, čeprav se je v resnici preimenoval v Johna. Nasa je namreč vse to pometla pod preprogo, ker si ne morejo privoščiti, da bi priznali, kako luknjičavi so njihovi varnostni ukrepi.« Babnica za okencem je potem s povešeno spodnjo čeljustjo res napisala: »Janez.« In Ožbeju vsa zaprepadena in kar malo tresočih se rok izročila vozniško dovoljenje. To je bil zadnji dokument, ki ga je pri dopolnjenih osemnajstih letih dobil v domovini. Tja, kamor je odhajal, ga ne bodo povpraševali po tako banalnih rečeh, kot kdo je bil njegov oče, je računal. Ker bo poskrbel, da jih bo zanimal samo on sam in nihče drug.

Znanje je valuta, ki nikdar ne zastara, je rad ponavljal Metodov oče. V njegovih časih je to še držalo, pa tudi sicer je bilo gospodu z brado in sivimi očmi, uokvirjenimi v resnobna kovinska očala, težko oporekati. Beseda iz njegovih ust je obveljala, tako pri ženi kot pri Metodu. Doktor kemije si je v svojem sinu močno prizadeval vzbuditi zanimanje za naravoslovje, za tehniko, za eksaktne znanosti. Zaman: knjige, ki jih je Metodu vlekel izpod odeje, kjer jih je mali, ko mu je oče ugasnil luč in zaukazal spanje, bral z baterijo, niso bili Newtonovi traktati o težnosti ali Einsteinova teorija relativnosti. Metod je sicer upošteval očetov nedvoumni napotek in vpisal študij medicine, toda že v naslednjem študijskem letu presedlal na – primerjalno književnost. Od tam pa je šlo, jasno, samo še navzdol, do novinarstva. Še dobro, da Metodov oče na dan, ko je njegov edinec nastopil delovno mesto novinarja pri osrednjem nacionalnem dnevniku, ni bil več živ. Če bi bil, bi ga pobralo.

Novinarstvo je bilo za take, kakršen je bil Metod, po eni strani kar pričakovana karierna izbira. Tihemu suhljatemu fantu pšeničnih las in spotegnjene postave je na čelu, prosojnem kot koža človeške ribice, pisalo, da je na skrivaj pesnik. Da noči preživlja v koprnenju po neuslišani ljubezni – ki je bila v resnici tudi neimenovana, saj si Metod ni upal vzdihovati po nobeni konkretni osebi ženskega spola – in da svojo srčno bolečino preliva na papir. Da polni predale svoje pisalne mize z umetelno prepletenimi besedami in stavki, ki so, tako kot človeške ribice, obsojeni na večno temo, saj jih nikoli ne bo uzrlo drugo človeško oko. V svoji neizkušenosti

in zaupljivosti je bil ranljiv, in prav bati se je bilo, da ga bodo kolegi s prostaškimi šalami, objestnostjo in veličavnostnimi blodnjami, ki so se v tistem času naselile v marsikaterem zaposlenem v sredstvih javnega obveščanja, strli kot kakšnega nerodnega in negodnega hroščka.

Drugi možni razvoj dogodkov bi bil, da se bo od kolektiva, v katerega je zdrsel bolj kot ne po naključju – iskali so nekoga, ki bi bil več materinščine, a hkrati doma v več tujih jezikih –, navzel prevratništva. Da se bo našel tistega pobalinstva, ki se poloti vojščakov zmagovite vojske, kadar ta v pričakovanju skorajšnjega poraza nasprotnikov postaja vse bolj predrzna in žaljiva, že skoraj nizkotna. Da ga bo posrkal subverzivni duh, s katerim so javna občila takrat izzivala oblast. Da se bo v člankih posmehoval neizobraženim politikom in njihovim neartikuliranim govorancam; da bo s pravičniško vnemo brskal za imeni vplivnih pripadnikov nomenklature, ki jim ni bilo treba mesece dolgo čakati na nov avtomobil, ampak so v imenu članstva v organizaciji elegantno preskočili vrsto. Da bo iskal luknje in line med črkami, skozi katere bo bralcem lahko sporočil resnico, čeprav v zagonetni obliki.

A se je zgodilo nekaj tretjega, v bistvu ne docela nepričakovanega in nenavadnega. Prevladale so njegove značajske poteze, želja po tem, da bi se izognil konfliktu, in hrepenenje po tem, da bi ga imel nekdo rad. Ker so bili bralci preveč abstraktni, se je – kot lončnica, ki za uspevanje potrebuje toplino sončnih žarkov – obrnil k ljudem v svoji okolici, katerih obstoj je bil bolj oprijemljiv: urednikom. Nadrejeni so

v Metodu kmalu prepoznali njegov največji potencial, prilagodljivost. Ta je bila očitna že na prvi pogled: s pšeničnimi lasmi, brezbarvnostjo tena, ki je odsevala in ga obdajala kot nekakšna avra povprečnosti, bi se lahko ponudil policiji kot prostovoljec pri izločanju osumljencev. V kakršnokoli vrsto ljudi bi ga postavili, bi se jim priličil, tolikšna je bila njegova nevpadljivost. *Zelig*. Bil je ravno prav brezbarven in brezkrven, da do njega nisi mogel razviti intenzivnega odnosa, zato sodelavcem ni bil zoprn. Roko na srce, kar dolgo časa je trajalo, da so ga sploh opazili. Kadar je hodil po redakciji, je bil, ves tih in suh, bolj kot živ človek videti kot kakšen duh na obhodu. Ker se je nerad rokoval, se ni zares vedelo, kakšna je njegova telesna temperatura, ampak glede na življenjsko energijo, ki jo je izžareval in je bila nevarno blizu tisti ležečega na parah, bi bila prav lahko okrog petnajst stopinj Celzija. Metod je preprosto *bil*. Bil je član redakcije osrednjega nacionalnega dnevnika in bo to tudi čez desetletja, ko bodo mnogi že odšli, nekateri po lastni želji novim izzivom naproti, nekatere bodo odpustili, nekateri bodo umrli, ampak Metod bo še vedno tam, tudi ko se bo časopis preselil v novo stavbo. Metod bo ostal, kot lesna goba, ki se naseli na lesenem tramu in se je ne da znebiti, nobene prave koristi ni od nje, vendar bi bila odstranitev preveč tvegana za celotno konstrukcijo, zato se vsakič znova sprejme odločitev, naj ostane, kjer je, saj tudi škode ne dela prevelike. Metod je bil *mož brez posebnosti, človek za vse čase*.

Čeprav je Ožbej v nasprotju z očetovim ime svoje mame poznal, odkar se je zavedal, to ne pomeni, da mu je šlo zlahka z jezika. Da bi jo po njem klical, tako in tako ni bilo priložnosti: dojenčki ne govorijo, ko pa toliko zrastejo, da so tega zmožni, svoje mame nazivajo z bolj generičnimi poimenovanji. Recimo z »mama«. Ali »mami«. Tisti z nagnjenjem do dolgih besed rečejo celo: »mamica«. Otroci začno svoje starše klicati po imenih, ko se v njihovi duševnosti utrdi zavedanje njih samih, zavedanje, da so ljudje, tako kot njihovi starši, in da se ljudje kličejo po imenih. Takrat pa Ožbejeve mame že davno ni bilo več poleg nje. In ko je toliko odrasel, da bi svojo mamo dejansko lahko začel klicati po imenu, so se mu po glavi motale povsem drugačne misli kot sicer pri fantih njegovih let. Dolgo je tuhtal, vmes ga je trgalo od potlačenega besa, dedek in babica sta si morala priznati, da je vzgoja takšnega otroka trd oreh, pedagoško osebje v vseh izobraževalnih ustanovah, ki jih je zamenjal več, kot bi jih po običajni poti smel, pa si je bilo edino, da je nemogoč. Naposled si je Ožbej upal sam pri sebi ubesediti, kar ga je begalo: zakaj si je njegova mama sploh želela otroka?

Njeni obiski, ki jih je bil deležen nekajkrat na leto, po njegovem dojemanju niso mogli upravičiti te odločitve. Bili so mučni za oba, najbrž zanjo vsaj toliko kot zanj, ki sta mu dedek in babica vsakič znova z radostjo sporočila vest, da »prihaja mama«. V hudo zadrego ju je spravil, ko je nekoč, ko je bil še mlajši, na to začudeno in z odkritostjo, ki jo premore samo otroška nedolžnost, odvrnil: »Kako pride